

НАГРАДА ФОРМЕНТОР 2024.

Мађарски писац Ласло Краснахоркаи добитник је овогодишње Награде Форментор, међународног књижевног признања у вредности од 50.000 евра. Познат је по дистопијским романима, *Сайтанџанџо* (1985) и *Меланхолија ојџора* (1993), који су преведени и на српски језик, са карактеристичним дугачким, меандрирајућим, али прецизним реченицама у стилу Кафке или Бернхарда. Њихова радња се одвија у фиктивним мађарским варошицама, а протагонисти су заробљени у замкама властите неодлучности да побегну из устајале забити у којој животаре. Према речима жирија, управо та „елиптична и успорена репродукција пејзажа људских душа и картографија вијугавог људског ходочашћа манифестација је приповедачке моћи писца којом он проширује романескну верзију енигме људског постојања”. Укратко, Краснахоркаијева дела упућују читаоца да размишља о чудном и свечаном, летаргичном и сладострасном које пулсира у људском срцу, закључује се.

Краснахоркаи се родио у Ђули 1954. у породици јеврејског порекла. Студирао је права и књижевност на универзитетима у Сегедину и Будимпешти и радио као уредник у издавачкој кући пре него што му је 1985. изашао први роман *Сайтанџанџо*, по којем је и снимљен филм у режији Беле Тара. Емигрирао је у Западну Немачку 1987, али се вратио у Мађарску већ 1989. Деведесетих година путује по Далеком истоку, а његов додир са естетиком, религијом и књижевношћу Кине и Јапана резултира тематским и стилским променама у каснијим књигама. Док је писао роман *Рајџ и рајџ* (*Háború és háború*, 1999), живео је у стану Алена Гинзберга у Њујорку. Сузан Сонтаг га је представила као „савременог мађарског мајстора апокалипсе који инспирише поређење са Гогољем и Мелвилем”, док је В. Г. Зенбалд запазио да „универзалност његове визије парира оној код Гогољевих *Мртвих душа*”. Написао је седам романа, четири збирке приповедака и више књига есеја. Поред бројних књижевних признања, добитник је највеће мађарске на-

граде за књижевно стваралаштво, Награде „Лајош Кошут” 2004. и Међународног Букера 2015. Живи повучено у селу Сентласло у барањској жупанији.

IN MEMORIAM: НУНО ЖУДИСЕ (1949–2024)

Португалски песник Нуно Жудисе био је један од великих представника преласка португалске поезије из експерименталних струја шездесетих година у лежернији тон осамдесетих и потоњих деценија двадесетог века. Управо је његова песничка генерација била та која је, после пада салазаристичке диктатуре, оживела европску авангарду са наглашеним промишљањем о језику у својој поезији.

Рођен и одрастао у јужној провинцији Алгарве, у градићу Фаро, студирао је романистику у Лисабону и докторирао тезом о средњовековној књижевности. На поетску сцену ступа почетком седамдесетих година запаженим збиркама, као што је *Романтични механизам фрагментације* (*O Mecanismo Romântico da Fragmentação*, 1975), за коју добија песничку награду „Пабло Неруда”. Радио је као универзитетски професор, уредник у књижевним часописима, популаризатор португалске књижевности на међународним сајмовима у Франкфурту и Гетеборгу и културни аташе своје земље у Паризу. Био је плодан стваралац, са преко тридесет поетских збирки, десетак романа и неколико књига есеја, уз преводње Пјера Корнеја, Шекспира и Емили Дикинсон на португалски. Сматра се да му је најзначајнија песничка књига *Медијација над рушевинама* (*Meditação sobre Ruínas*, 1994).

За његову поезију се истиче да је „ре-креација атмосфере из прошлости”, чији производ није морална поука већ „кондензат поетског расположења који необјашњиво пулсира у нама.” Специфична је структура његове поезије, она је најчешће представљена као „поетска проза”, свакодневни говор у изломљеним реченицама које ударају у зид конвенционалних ограничења и искорачују у поезију. Доминантне теме којима се Жудисе бавио биле су потрага за смислом живота, положај појединца у свету, љубав у свим облицима, гајење културе сећања, измицање времена и живота. Добитник је Награде краљице Софије за ибероамеричку поезију 2013, једне од најпрестижнијих песничких признања у свету. Анамарија Мариновић је 2022. на српски језик превела и објавила збирку *Повраћајак у сеоски крајолик* (*Regresso a um Cenário Campestre*,

2020), а ове године би требало да изађе и његова последња књига, *Зборник тишине* (*Uma Colheita de Silêncios*, 2023). Преминуо је 17. марта у Лисабону.

IN MEMORIAM: АЛЕК ПОПОВ (1966–2024)

Алек Попов је био један од најпревођенијих бугарских књижевника. Дипломирао је бугарску филологију на Универзитету Свети Климент Охридски у Софији. Радио је у Националном музеју књижевности, као аташе за културу у амбасади Бугарске у Лондону, уредник у књижевном часопису *Родна реч* и секретар за штампу бугарског ПЕН центра. На књижевној сцени се појављује деведесетих година запаженим збиркама приповедака, које су одраз гротески и апсурда у посткомунистичком друштву. Написао је три романа, *Мисија Лондон* (2001), заснован на његовим искуствима културног аташеа и по којем је снимљен популарни филм, *Пси у ниском лејџу* (у оригиналу: *Чернаџа куџиџа*, 2007; неколико година касније је аутор објавио ревидирано издање) и црнохуморни *Сесџре Палавејев: у олуји исџорије* (2013), за који је критика написала да је „први партизански роман од времена пада комунизма”. А према речима самог аутора – својевремено госта Проза феста у Новом Саду – он је преузео стилске особине жанра послератне партизанске прозе, испразнивши је од идеолошке функције, уместо које су уметнуте бројне референце на поп културу и стрипове из средине двадесетог века. Тиме је створио ситуацију духовите коегзистенције и комуникације духова прошлости којима бескрупулозно манипулишу популисти, не само на Балкану. Преминуо је 22. марта у Софији.

Приредио
Преграї ШАПОЊА